ЧУРАПЧЫ УЛУУЎУН ХАҺЫАТА

САНА ОЛОХ

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 142 (8095) ☆ 1996 сыл ахсынньы 3 күнэ. Оптуорунньук ☆ Сыаната — 1084 сөптөк.

ЫЫЫБАР: ЭН КИМИ ТАЛАҒЫН?

БАРЫ ДА БЭРТЭР, ОЛ ЭРЭЭРИ...

Кэлин сылларга республикаҕа сүгнэн уларыйыылар таҕыстылар. Суверенитеты ылыныыбыт кини ис-иннэ хардыылыырыгар, тас дойдулаҕыын сибээстэйиитигэр улахан оруолланна. Суверенитет туйунан Декларация ылыныллыбыт күнэ — 1990 сыл балаҕан ыйын 27 күнэ, саха омук көҥүлэ, тэҥ буолуута дьулуспут дьулуйуута олохха киллэрилиитин баллаах күнүнэн сыаналанан, историябытыгар өрүүтүн хаалыаҕа. Дьиҥэ да, чуолаан, ситиниэ тардыйан, ким баҕа санаа өгостон чулуу дьоммут олохторун толук уурбуттара буолбаат. Билитин республикабыт государственнойын бөҕөргөтүүгэ кыаллары барытын оҥоруохтаахпыт. Бу кэм, сити өттүнэн эллаахха, ураты-лаах, улахан эппиэттээх. Мин саналаабар, итинник кэмнэ республиканы салайыыга суолун-шиҥин тобулуммут **М. Е. НИКОЛАЕВ** Президент дуоһунаһытар хаалара, салгыы үлэлиирэ ордук буолуохэтэ.

Биһиги республикабыт баайыгар-дуолугар үгүстэр харахтарын хатыыллар, аҕыйах нэһилиэнньэлээх дойдуну аһатар таҥыннарар, үөрэттэрэр сайыннарар кыахтаах дойду Саха сирэ. Ол эрээри урукку сылларга барыта кинтэн салаллара, биһиэхэ бэрт дуона суох тиксэрэ, истэр тухары атыттар суон маҥнуларыгар олорор аатырабыт. Российскай Федерация Правительствотын кытта собулэһиигэ ылыа баттаныллан, онно олоҕуран, дойдубутутар хостоноор алмаастан, көмүстэн сиэрдээх ирэти ылар бырааттаммыппыт. Ону билигин эмиэ оҥоҥ-маҥан баайсыа туура тутуохтарын баҕараллар. Республика ис-иннэ бырааабын, интэриэһин Президеммит хайдах курдук туруулаһан көмүскэһэрин бары да иста, аҕаа сыыттаххыт. Политическай охсуһуу ис куукунята уустук, үгүс-элбэх күүтүллүбэтэх эгэтгэлэрдээх. Онно дьиҥ-чахчы ыраабы өтө көрөр толкуйдаах, буспут-хаппыт көрүүлэрдээх, атыттардыын сыһыаннаһыыга опыттаах киһи кыайыылаах тахсыан сөп. Итиччаһынан ыллахха, Президент М. Е. Николаев эмиэ байытан көрдэрбүт лидер.

1992 сыл күлүн тутар 31 күнүгэр илии баттаныллыбыт Федеративнай Дуогабар былаас федеральнай органнарын кытта сыһыаннаһыыларга республика бодомуочуйаларын быһаарарга уонна тыырчарга кыах биэрбита. Дуогабар биһиэхэ Федерация составыгар тутулуга суох бэйэ баһын билиэр бырааппыт биэргэйиитэ. Эмиэ итэ дуогабар балаһыанньалларыгар олоҕуран, биһиги республикабыт экономическай уонна сокуону айар үлэлии туһ бэйтэ ыытар.

Президент Россия Хоту сирдэрин сайыннарыыга ылыста. Итини ситиһиигэ эйбэҕэ үлэлээтэ. Ол түмүгэр кини идеятын өйүүр учуонайдар, политиктар улам элбэх нөаллэр.

Туох да кэтэлэ суох биһиги кырдьаҕас дьоно ыарахан балайыанньаҕа олоробут. Ону туһсарарга төһөлөөх элбэх үлэ ыытылынна! Анардаа өйө, оҕо ас комускэлин ылан коруҥ. Дьокуускайга суоту соторуталаҕыта Россияҕа суох эйдэн кыахтаах Ийэ, оҕо кинигэ үлэҕэ киллэрилиннэ. Хаппа даҕаны ыарахан, үп-харчы кырымчык диир кэмнэригэр республикаҕа тутуу күүскэ ыытылынна. Олорор да дьиэ тутуутун ылан көрдөххө. Россияҕа иннинэ күннүгэ нөлөбит.

Бэрт үгүстүк Президент хамнас калбатигэр буруйдууллар. Итиҥ, кырдьык, нэһилиэнньэ өртөтүгэр долгуйуулуу үөскэппэт буолуох туһа суох. Ол эрээри аҥардастыы кинини буруйдуур табыгаһа суоҕа буолуо. Быстахтык ыллахха, хамнаска диэн сыаллаах улууска ыытыллыбыт үбү ааҕа тутуулларыгар, боттох атыннык дьаһайыыга барытыгар кини эппиэтинэһин сүгүөхтэх үһү дуо. Итиннэ туһааннаах институттар уонна үлэлиир дуоһунастаахтар баалар. Ыйытыы кинилэргэ күүскэ аадырыстыахха.

Ыраах сүөҥ аҕыйатыллыбытыгар эмиэ кинини буруйдууллар. Совхозтар ыйыллыбыттара эмиэ кини этиитинэн үһү. Миэстэҕэ үлэни көҕүнүүк тэрийии, саҥаны киллэриигэ сыыпа-халты үктээһин охсуута, түмүгэ буолбатах дуо.

Чурапчы улууһун дьоно М. Е. Николаевы тыа хаһаайыстыбатын министрэнэн үлэлии олордоҕуна эбии быыбарга Верховнай Сэбиэт депутатынан туруоран талларбыппыт. Кини биһиги итэҕэлбитин ситиспэхтэн толорбута. Республика Президенэ буолуутугар биһиги улууспут дьоно-сэргэтэ эмиэ улахан ньак өйөөбүттэрэ. Билигин да мин тус бэйэм сыыстарбыппыт, кинини таламмыт республикабыт бу айылаах буолла диэн этэрим суох. Төттөрүтүн, оссо тэҥэ үлэлэтэн өйүн-санаатын, опытын туһаныаҕыҥ, кини курдук төрөөбүт норуотум туһа диэн өйдүүрахтиин, эйгиин-хаанынан бэриэн үлэлиир киһи-биһи өйүөҕүҥ, атыны ордорор да буоллахпытына, саатар үтүө аатыгар күлүк түһэриэҥиҥ.

А. ПЕТРОВ.

ТУТУУ — БИҺИГИ УЛУУСПУТУГАР

Биллэрии курдук, Правительство олорор дьиэни тутууну государственнай национальнай политиканан биллэрбитэ кини сылын туола оҕуста. Онуоха 1995—1996 сылларга республикаҕа 1 молүйүөн квадратнай метртэн итэҕэйэ суох олорор дьиэни туһаҕа киллэрии соруга турбута. Оттон биһиги улууспутугар тутуу төһө тэтиилээхтик баран иһэрий? Итиннэхэ улуус дьаһалтатын тутууга солбуйаччы А. И. ФЕДОТОВ маннык кэпсиир:

—Олорор дьиэни тутууга национальнай политика биллэриллибитэ. Тус бэйэм саныыбар, онно иэнэ, сыыппараны эрэ эккирэтийэр соругу государство туруорбутун сөпсөспөппүн. Республика үрдүнэн тыа сиригэр тутуу ыарахан туруктаах. Билигин саамай улахан тутуу тыа сиригэр Ытык Күөлгэ бара турар. Онно 848 миэстэлээх таас оскуола улаҕа киирэхтээх. ЧаҺыынай дьиэ тутуутутар Уус-Алдан улууһа республикаҕа иккистээн иһэр. Биһиги улууспут 1996 сылга тутуута былаана туолбата диэхха сөп. Чурапчытаабы республиканскай спортивнай орто оскуолаҕа маннык тутууга бүтэн баран, үп-харчы тиийбэтинэн сибээстээн олохха киирбэккэ турар. Үбүлэнэх буолан инвестиционнай фондаҕа киирбита. Бу сыл бүтэйгэр эрэннэрбиттэрэ да, билигин чуолкайа биллибэт. Оттон 12 квартираллах кырдьаҕастар дьиэлэрэ үлэҕэ киирдэ. Нэһилиэктэртэн Сылаатка 25 куойна-миэстэлээх балыыһа туһаҕа бэриллэрэ турар. Маннык да улахан үбүлэһиит суох.

Уус-Алданга 1 кв. метри тутууга 100 тыс. солк. биэраллэр. Итиннэ хоодоттохо, биһиэнэ 500 тыс. солк. буолар. Туһалыы гатан баран лаппа соруктук биэриэххэ диэбиппит. Дьиэни туппут эрэ киһи диэбэккэ, туһсаҕайдык, хаачыстыбалаахтык тутуохха. Хотобур, бөҕөр нэһилиэгин ылан көрдоххө, хайдах сыл аайы 5-тии тыс. кв. метри туһаҕа киллэриахха сөбүй? Оччоҕо итиҥ иккис саҥа нэһилиэк үөскэтэр тутуу кэмэйэ буоларыгар тиийэр.

Былырыын биһиги, государственнай статистика отделын отчуотунаһынан, 16 тыс. тахса кв. метрдээх олорор дьиэни үлэҕэ киллэрэн, былааммытын толорбуппут. Оттон быйыл сүрүн проблемабыт үбүлэһиин суоҕар сытар. 2 млрд. солк. курдук былырыыҥҥы иэскит биһиги даҕаны ылыйан бэриллибэккэ турар. Правительство мунньаҕар итиҥ саҥа дьыла диэри төлүөхпүт диэтилэр. Бу сылга ссуда, субсидия олох нэлэ ылык. Табаарынай кредиккэ 3 млрд. 600 мил. солк. векселинэн кэлбита. Итиннэ улууспутаҕа капитальнай тутуу управлениета дьарыктанан түнэтэр. Бүгүҥүү күннээҕинэн биһиги улууспутугар 4500 кв. м туттубут диэн стат-отчуокка көрдэрдүбүт.

Бөҕөр көрсөр проблемабыт отчуотунаспытын саҕаабалыытыгар сытар. Биһиги турутунан 8 эрэ нэһилиэк отчуоттаата: Хаҕаар, Хайахсыт, Кылаанаах, Болугур, Алаҕар, Соловьев, Мугудай уонна Чурапчы салаҥнньэтэ.

Уопсайынан ыллахха, биһиэхэ дьиэ аҕыйахтык тутуллар. Ис биричиинэтин билбэппин. Дьокуускайдааҕы «Сахакредитбаан» филиала биһиэхэ эмиэ баар. Ссуда, субсидия отто барыта уу харчыгыт бу баанна киирэр. Ону кинилэр бэйэлэрэ тарҕаталлар. Биһиги функциябыт диэн быһа холоомнут төһө үп-харчы сыл саҥатыгар кэлэрин билгэлээһин буолар. Итиннэ таһынан нэһилиэктэргэ квота биэрэбит. Онуоха, холобур, нэһилиэккэ уопсайа 200 мол. солк. бэриллэр, барар диэн чопчу быһабыт. Оччоҕуттар биирдии киһиэхэ 18-тыс кв. м тиксиэхтээх. Нэһилиэктэрэ дьаһалтаҕа анал комиссиялар бааллар, 5-тии киһилээх. Баларга сыл ыйыгар сайабылыанньа киирэр. Дьэ манна ким ньаҕа суоҕун көрөн ыытыһэк өгөрөн дьаһал таһааран биһиэхэ түһэраллар. Ону улуус үрдүнэн түмэбит, ол баалыга түһэр. Холобур, Үйбаныын Үйбаан Сиидэрэбит дьиэ кэргэнэ 6 киһилээх. Киниэхэ бачча кв. метр сөп түбэтэр диэн быһааран, бу дьиэ кэргэнэгэ бачча үп-харчы барыахтаах диибит. Сэрии ветераннарыгар, инбэлиттэргэ чэпчэтиилээх. Былырыын сэрии ветераннарыгар субсидия (төлөммүт босхо үбүлэһии) 190 бырыһыан этэ. Экономика отдела өгөрөн барыы баанна түһэрэр. Баан ону көрөн киирбит документаларын бөрөбиэрэлиир уонна тустаах кэрдүүр киһиллии дуогабар оҥорсор. Үбэ кэллэр эрэ баантан кэлэн ылаллар. Биһиги үбэ көрүүлүбүт киһи дьиэтин хайдах тутан иһэрин хонтуруоллуубут. Үбүлэһиин аны 100 бырыһыан бэриллибэт. Толоруллубут үлэнэн төлөнөр. Оттон табаарынай кредитинэн, этиллибитин курдук, улуустааҕы капитальнай тутуу управлениета дьарыктанар. Билигин чаҺынай дьиэлэ эмиэ саҥа технологияны тутуу киирдэ. Холобур, корейскай өйохтору туруорунуу. Итиннэ чаҺынайдар сыыйа убаҕас оттуккэ көһөн эрэллэр.

1997 сылга былааммыт олбох. Ол курдук, спортивнай оскуолабыт маҥнайын, Харбалаҕа 264 миэстэлээх таас оскуоланы үлэҕэ киллэрии. Кэлэр сыл Үөрэхтээһин сылынан биллэриллиитэ. Онон сибээстээн, Үөрэх министерствотын көҥүлэһиннэн улуустарга бирдии оскуола тутуллуохтаах. Онуоха биһиги улууспутугар икки оскуола тутуутун көрдэрдүбүт. Чыаппараҕа уонна Толоогого.

Кини балыыһа комплексын тутуутун саҕалаһыны былаанныырбытын туруорсар сорунтаахпыт. Бу урукуттан баҕа санаабыт. Мыҥдаҕаайы спортзалын хаан эмит үүт-хайаҕас булан ситэрбит иһин диибит. Уопсай дьиэлэртэн кэлэр сылга биир 12 квартираах дьиэни, 16 квартираах таас дьиэ тутуутун саҕалыырга былаанныыбыт.

Биһиги улууска тутуу, итиҥ көстөрүн курдук, атын улуустартан быстаннык баран иһэр өбүт. Ис дьиэни эрэ, олорор дьиэни тутуу сайдыы кэтэһитинэн буоларын билэбит. Хаһан, ханнык кэмнэ кыһалҕалаах киһи үчүгэй, туһсаҕай дьиэлэннэ быр-баччы олорор?..

Г. ПОТАПОВА.

УЛУУСТААҔЫ БЫЫБАР КОМИССИЯТЫН ПРЕДСЕДАТЕЛИГЭР В. М. МОНАСТЫРЁВКА УЛУУС ДЬАҺАЛТАТЫН БАҺЫЛЫГАР КАНДИДАТ ПОИСЕЕВ Н. Д.

1996 с. ахсынньы 2 күнэ

САЙАБЫЛЫАННЬА

Улуус дьаһалтатын баһылыгын дуоһунаһыгар кини кандидатурабыт туруорбут нэһилиэгим — Хайахсыт дьокуутар-сэргэтигэр, ону сөҕөбүт коллективтэргэ итэҕэлгит киһи махтанабын.

Кэлэр сыллар өгүлүллэрин охсор ыытыллыахтаах, ханна да үп-харчы тиийбэт кырымчык кэмигэр олорорбут. Республикаҕа Саха сирин олохтоохторун бүттүүнэрин дьылҕаларыгар сүгнэн суолланыахтаах Президент быыбара ыытыллаары турар. Маннык кэмнэ үбү-харчыны маттыдаабакка, дьон өйүн-санаатын хайыппакка быһаарыныан улууһун туһугар эппит тылын эчэрэйэт туруу үлэһит А. А. Захаров туһатыгар бэйэм кандидатурабын устунабын.

Улуус Мунньаҕын депутатын, нэһилиэк дьаһалтатын баһылыгын быһыытынан Чурапчыбыт туһугар кыаҕым, күүһүм төһө тиийэринэн үлэлииргэ бэлэмнэнэбин.

(Улуустааҕы быыбар комиссията баһылыккы кандидат Н. Д. Поисеев сайабылыанньатын 1996 сыл ахсынньы 2 күнүгэр биэргэттэ).

ПРОКОПИЙ ОСИПОВЫ ӨЙҮҮБҮТ

ЭНЕРГЕТИКА САЙЫННАҒЫНА, ГОСУДАРСТВО САЙДЫА

БАРЫГЫТЫН ЫҢГЫРАБЫТ!

Сысоев Борис Владимирович, Дьокуускайдаағы энергообыт директора:

— Республика электроэнергетикатыгар 12 тыһыынчаттан тахса киһи үлэлиир. Энергетика чэпчэтэҕинэ, государство кытта чэпчии сайдыаҥ. Дьэ, онон республикаҕа энергетиканы сайыннарыы сүрүн миэстэни ылыахтаах. Энергетикаҕа ыарахан балаһыанньа үөскээһиннитэр, ол бүгүскү Саха сирин туругар охсуутугар ханнык эрэ оттүөн үлэлии олорор Президент буруйдаах. Саха сирэ Россия республикаларыттан саамай баайдара. Алмаас, кыһыл комүс, ойуур, газ — бу Саха сирэ. Хаһа баҕарар хаһаайын аан бастаан балаҕанын туттар, оҕоҕун оногостор, оттук майын булунар, ол эрэ кэпиэттэн олбуорун аанаан ким манна олорорун көрдөрөр. Оттоо биһиэхэ барыта төттөрү — олбуорбут аанын астыбыт, оттоон балаҕаммыт суох. Кыһын кэлэ оттон уолбут суох. Үлүгэрдэх байа-бэйэни кытта төлөслэт буолуу түмүгэр иэдэн ойаҕар үктэнибит. Биһиги өнөбүтүнэн туһанаачылаах биһиэхэ иэстэри саҕуур — триллион солкуобай көрүнэ. Баһиэхэ хаһыа биэрбэт буоллахтарына, биһиги өрөмүөнү кэмигэр ыытар, саппаас чаастары атыылаһар, үлэһиттэри хамнастыыр ыахпыт суох.

Мин урут инспекциҕэ үлэлээбитим. Онно үлэм сүнньүнэн П. Д. Осиповы кытта билсибит дьиҥлоохпун. Кини туһунан эрдэ да истэ этим. Бүлүү ГЭС-ин тутуута кини общественнай деятель уонна спецкадыт быһыытынан бууруу-хатыыны барбыта. Прокопий Дмитриевич саныабыт сачаатын олоххо биэтэк киллэрэр дьоннортон биирдэстэрэ. Кини проблеманы табатык туруорарынан, бэйэтин саныатын атын киһиэхэ тиэрдэр дьоҕурдаах-ааҥынан ураты-лаар, итэҕэйбэтитэр бигэ эрэллээх киһи. Биһиги республикабытын достойнайдык көтүрөр күрдүк тыына олох улахан оскуолатын аастыта. Эдэр, ол эрээри олоххо улахан опыттаах.

Энергетика экономика бары салааларын — нефть, газ, ас-үөл, о. д. а. промышленностарыгар кытта ыкса сибээстээх. Электроэнергияны бары туһаналлар. Онон энергетиктэр ханна да тиийдэргин билэр кинилэрэ, дьайар эрдиталарэ олус көстөр. Биһиэхэ ханнык да салаа партиябыт суох, ол эрээри энергетиктэр Саха Республикатыгар бары мунньуталар баалларыгар.

Секов Егор Степанович, Үөһээ Бүлүүтээҕи баһылык хаһаайыстыбаларын ассоциацыятын председателэ:

— Бэйэм МГУ физмат факультетын бүтэрбитим эрээри, хадаар майгыллаах буоламмын, оскуолаҕа учуутал миэстэтэ костүбөтэҕэ, онан аҕаас үлэҕэ бырыытыҥар үлэлээбитим.

М. С. Горбачев уларыта тутуутуттан тэбиэнэ, политикаҕа, общественнай олохха кыттар буолбутум. Үөһээ Бүлүү улууһуттан бүтэнэ Верховнай Сэбиэккэ депутат буола сылдьыбытым.

Билигин тоҕо да баайыанай хаһаайыстыбатыгар үлэлэтэрбин, туох уларыйыы-тэлэрийии буоларын кэтии-маныы олоробун.

Олохпутугар быһаарылаах түгэннэр кыһарыйар кэлбиттэриигэр олорон биэрэр табыллыбатын өйдөөмүн, бэйэм өйбүн-санаабын, дьулуурбун, кыахпын баҕа оттүбүнэн Президент быыбарыгар уурарга сананным. Мин санаабынан, аҕыс булкуурдаах кэмнэ, норуот баламэ суҕуннан өнүтүннэрэн, эрэлбитигэр сыыһа тиэрэтиэн, урукку идеяттан аннаастаммыт дьоҥу быыбаска таһаарбыппыт. Норуот интэриэһин көрбөтүлэр. Дьиҥнээх билиитэ өйдөбүлэ бу дьоннорбут быыбаас туһугар идеяларын уонна бэлэм-тайан туһугар торообут норуоттарын итэҕэллэрин таҥнардылар.

Түүгүгэр туохха каллыбыт? Олохтоох саха норуота отобойкоҕо олоруута туохханый? Государствоттан көмө, Росситтан ураты, тыа сиригэр суох буолла. Итэ пенсиэттан, оҕо, ийэ, үлэтэ суох буолуу пособиеларыттан ураты туох да көмө Саха сириттэн суох. Оны аанан, тыа хаһаайыстыбата государствоттан ылар дотацията суоҕун кэриэтэ буолла, таһыма кыччаата. Урут аҥыллар ороһуонай коэффициент, надбавка сотулунна. Ол түүгүгэр тыа олохтоохтоо умнаһыкка кубулуйда. Кыһалҕаттан тыа дьоно уотурбаны хаамыылаан сиир түбэлтэлэрэ чаастатыгда. Бэл учуутал, оҕолоруо аһатаары, ыалга хотон сыбыыр. Билигин олорор былаас дьоно олохтоох омуктары — сахалары, эвэнэлэри, юкагирдары хуттуур Жириновскайдарыгаҕар суоставахтык эрдэ эрэллэр. Маны тохтотор туһугар быыбар хампаанньатыгар кыттабын. Бу турбут бэҕэ дьоҥтон бэйэм толкуйбунан П. Д. Осиповы өйүүргэ быһаарыммыт.

Сахалары улуустаһыынан хайытар, омуктаһыынан ааҕар, урукуттан биллигэ диэри былаас албаһа үлэлии олорор. Прокопий Дмитриевич онно хайатыгар даҕаны кыттыспатах, охтубатах киһи. Онон кини эрэ республиканы сомоҕолуур, түмэр кыахтаах.

Саха саргыта саҥыыбатын, олохтоох омуктар охтубаттарын туһугар бука бары быыбарга куоласпытын саха чулуу уолуттар Прокопий Дмитриевич Осиповка биэрэргитинэр ыҥырабын.

Иванов Афанасий Дорофеевич, Ил Түмэн депутата:

— Мин Прокопий Осиповы Союз депутата буолуутуттан хайдах эрэ ытыгалыы саныыбын. Кини ол туттан хайдах эрэ ытыгалыы саныыбын. Кини ол туттан хайдах эрэ ытыгалыы саныыбын. Кини ол ту

Өрүһүнүү политикатын ыытыа

(Бүтүмэ. Иннэ: 2-е стр. көр).

тынан, этиннэк-хаанынан шалдьар.

Олохтоох кэһилиэнньэ үлэлээх буолуутун, плохторо тулсарын туһугар улахан болҕомтотун уурарыгар саҥбахтаабаппын. Кырдьык дьаҥы. Бүгүн тыа сиригэр олохтоохо ыллыа ортотунан аҕыс сыл аҥаардыгар 300—400 тыһ. солк. улаатыбыт, онтун дьаҥы кэмиэр ылан кэлэр. Муус саатар, сылы-сыллары ирэйдэтэн, буһан-хатан иитэр-көрөр сүөһүтүн бородуукуоскатын батарар кыаҕа суох. Коллективнай хаһаайыстыбанан сылыһа ыһыы содулун итиннэ сытар. Баһыйар хаһаайыстыбаларыгар нийэ-аҕа уустаһан хаммыт тардыһыы түмүгэр чиэһинэй үлэһит этиҥэстэнэ. Прокопий остэр турукка киирдилэр. Дьэ, ол иһин, идэтийбит эйэ-эрчимнээх дьоннор иитиэн республиканы салгыыллар диэн. П. Д. Осипов кандидатураты ойуулуун

Прокопий Дмитриевич Президент буолар туһугар умнуута хаалбыт тыа сиригэр олохтоохторун бүгүччү эрэ тардыы уонна оны тупсарарга ылыммыт сэмэлин-сорудун олохтоохторго диэн эрэнэбин.

Саха сирэ чэчирим сэйдэрэгэр бэйэтин биллиэннэ-көрүүтүгэ, сонаатын олохтоох киллэрэргэ туруктаахтык үлэлиэ диэн эрэнэн турабыт, биирдэ үлэлэтиэ үчүгэйдик.

Саха сирэ олохтоохторун бүүс бары ыстык Президентэргэ кандидат П. Д. Осипов туһатыгар ыытабын.

П. ПРОКОПЬЕВ,
тыа сирин үрдүк күүрүүлэх ыныыларын республикэтээҕи тутар-механизаторбаннай колоннатын начальника, СР норуотун хаһаайыстыбатын үүнүлэх үлэһитэ, РФ бочуоттаах энергетига.

Туруктаахтык үлэлиэ

Маниҥ быыбар саҥа ыытылларын буолбатах Дьин этиннэк-хаанынан хайдах политика, үлэ бэрбэтин барытын билэ олорор. Кэһилиэнньэ, ордук тыа сирин олохтоохторо ону ньаҕайдыылар. Бүгүн Россия үрдүнэн туох да программата суох. Хилбиэннэн ыллан сыананы үрдэтии, рыночнай эдэ диэн тылынан үлүһүйүү түмүгэр кэлэн барда.

Электроэнергетика ханнык бадарар сайдыылаах дойдуга баазалаах салаата биллэр. Ол салаа 3 тэс сыл ыһыгар хайдахтаах курдук таҥнары туспутун барыы билэн олорубут. Холобур, урукку сылларга 100 км саҥа линиялары тутан энергосистемаҕа холбоон дьону үөрдэр буоллахпытына, кэнэҥин сылларга үс харчы суоҕуттан тутуу, өрөмүөн үлэлэрэ барбаттар. Ол түмүгэр улахан тэриллэлэр, холобур, Бүлүү ГЭС-ник линиялыы тутар Управленкета, Ньурбатаабы, Аллараа Бастоэхтээҕи хехколонналар

Саха Республикатын Президенэ быыбардыыр күмүүт хонон турдах ахтын суоҕу чуҕаһаан ыһаа. Бу быыбар иннинэ олохтуут хайа диэн салалларын үөскүүхтэрэ баланьсаларын быһаарыыга. Онон мин. хайдах да хаһыаҥка суруйан хорботох хиһи, хайдах да сонаабын эттэхпинэ табыллыыны диэн кумаахы, уруччука ыллым.

Биһиги курдук олбуордан тахсыбыт сиргэ олорор дьоҥҥо электроэнергия — тыын бөҕүлүүнэ. Улуус чугас сиргэ оттуу мас бүтэ. Онон полденсатаах мазуту, таас чоҥу тиэйик мулчуруйбат үлэ буолла. Сыл ахсын кэриэтэ объектар хайыта тохоолор. Онно барыа электри-уот быстыытын буруйдуулар. Бэйэм улуус электрическай ситимнэрэ үчүн алтыс сылын үлэлиибин. Ол тухары бинэ да бэйэлэх электрохаһаайыстыбаны иҥэн-тоҥон билсибэтэ, туох итэҕэс, быһыас баарын ыйыталаспата. Уот эрэ бэрдэҥнэ «Уоту холбуу оҕуо!», — диэн хамаандалыыллар. Кыһаҕаны талан эттэхпэ, сибиэгинэ куораттан налар улахан линиэҥэ бинэ эмит остолбо суулуннаҕына, бинэ нэдиэлэтэ суох оҥоһуллар-кыаҕа суох. Аҥаардаах техникабыт, кыраммыт, сирэ дьөлө тутуулаах техникабыт малкэр. Нэлиэ сылларгэ комах суоҕунан саҥа техника буолуоҕа, бэйэбит сыл аҥара сиэмэнэ суох олорубут.

Маниҥ быыбаннаҕа Саха сирин энергетикатыгар биллиэхтэ Президент, Правительство болҕомтолоруо этэ уурбаттарыттан үчүгэй диэн саныыбын. Электричество олох сайдыытыгар үлэлиэр. Ону тэҥэ тутаахна сайыннарыы, күүлүдэн иһэрбит буолуоҕа.

Мулчу тутумуоҕун

лар, бары да абыраныа этэбит. Холобур, биһиги тыа сирин олохтоохторо, дьиэбэтин электричестоонан сылытыныаҕыт дааннаах үүнүгэй буоллуо эбэ дуо?

Биллиэхтэ сорох эйдээхтэр саҥы оруоҥ туоратыа аҕалыахтыт диэллэр да, ороскуотун бэрт буолуо. 2050 сылга туораталлар эрэ суох. Ол кэриэтэ Президенэ кандидатынан турбут П. Д. Осипов программатыгар ыллэрбит үрдүк күүрүүлэх ЛЭП-22 Томмот—Дьокуускай линиятын тургэн соҕуотун туттарыа иҥин эҥэр улуустарын үүнүгэй хаачыстыбалаах электроэнергиянан хаачыстыбыы ордуу буолуо эбэ. Аҕаан-суоттаан көрөн тыа сирин сиргэ объектарын уотунан итинтиэлэр оборуудтан саҕалаан аҥаардаах программа ыытыан, ыалларгэ дьиэбүс, ыыра ыаматалаах, чэпчэки сыаналаах электричестоонан ититиллэр, эрибиэрдэрэ онорор буоллар, үөскэтэр. Тухары сиэ баттабыт сүгэһэрбиттэн босхолонуох этибит.

Итэ курдук ойдоон-санаан туран, бу быыбарга куоласпытын итэ аныаланы бэрт үчүгэйдик бидэр Осипов Прокопий Дмитриевич иҥин бэлэрбит курдук буолсу диэн саныыбын. Бинэ дойдулаахтарым, эйэни да сэтэ-туре, сыаналаах көрүү. Кандидат Осипов туһунан эйдэҕэ суруйдулар, кэпсэппиэлэр. Оны барытын аҕаан, билсиһэн баран быһаарыныан бу бэрдэхэй кандидаты мулчу тупсат курдук сэлкуйданыаҥын.

М. КАТАКИНОВ, энергетик.

АНЫГЫЛЫЫ ӨЙДӨӨХ-САНААЛААХ

Биһиги тэриллибит республиҥа өй хоту уһуустарын (Аллаҕбыр, Өлөөн, Усуйаана, Верхоянскай, Эбэҥи-Бытаантай, Набаҕы, Аллараа Хаҥыма, Орто Хаҥыма уонна Өймөкөөн) кэһилиэктэриттэр 51 дьиэльнэй электробстанцыаны көрөн-хорааһан үлэлэтэн олдьор. Барыта 1200 ыраах ыраахтаах жаннннэлэр, слессардар, электриктэр үлэлиилэр.

Эйэ-ньиэрэ курдук, бу күүн сайаан ыйыгар Мирнэйгэ тэриллибит «Энергия» холбоһуон үлэһиттэрэ Бүлүү ГЭС-ник директорын Осипов Прокопий Дмитриевичы Президенэнэ нэлдидэтьиэн туруорбуттара, оҥу биһиги, энергетиктэр, республикатаары профессионнут өйдөөбүтэ. Октон ыла Дьокуускайга кэбүлүүр бөлөк тэрийэн, арааас докумуоннары уонна ыыпаабыйаа, ийэ баттаһыны хомуйуу саҕалаан быыстыбыт. Барыта 11 улууска ийэ баттатыыны хомуйан республиҥа киин быыбардыыр комиссиитигэр тутторбуппут.

Хотугу улуустары ыыт кэрэр-эбит буоллахха, бу кэмнэ наар эстэн-быстыы бара турар, дьон-сэргэ сылы-сылынан хамнас ылбат, мэҥэмнэнэ киирдэхха, ас-таҥас сыаната кыһыйа сөлүөхүнэр, ол да кастубат, кыайан тиийбэт. Олохтоохтор наар бултаан, балыктаан эрэ аҥаан-сиэн олорсуохтар.

Биһиги да үлэбитин ыытан кэрдиэхэ, үп-хаарыы тиийбэтиттэн оттуйуттан кыайан тэспэппит, саҥа станциилэр ыыаллар тутуулуоттар, оборудованье кэкитэр уларыйбат, өрөмүөн үлэтэ ситэри барбат. Үлэһиттэрбитигэр ыам ыйыттан хамнас биэрбэккэ олорубут.

Сорохтор аҥаа акционнай кампаниьалыт, оҥкат барытын балаҕат бэйиэрэрэ диэллэр. Правительство уураахтыыр сиргэ станциилэры тутуу уонна оборудованньалары уларытыы тэриллэ ньиэрэ кэпсэппит, ол гынан, бюджеттан ыыт станциилэр (Ботонскэй, Остуолбаа, Хаҥыҥардаахха, Андрюшкинова уонна Хатыстаахха), былаанныы ньиэрбит 2 млрд. 600 мил. солк. үп наруллубакка, тутуллубатылар

Хотугу улуустарга электроэнергия бэйиэ турар сыаната 2000 сыл. тэҥнэтэр, оҥу биһиги ортотунан 200-кэ атыылаан олорубут, уонна аҕыстан алмаас промышленнойдар тарыбын үрдэтэн, ыстоҥ харчыланыахтаах этэбит, остубут эмиэ. Уопсайынан, биһиги экономиканнаабытын ылан кэрдиэхэ, бинэ кэлүөҕэ массыына курдук, ол рынок суолуттан барыыга түгнэстэр телкэтэох. Улахан стратегическай сыаны итиннэ сытар. туох баар промышленнойы барытын тэҥэтэ түүсэ сайыннарыахха наада, онтуна үлэ да баар-хамнас да баар буолуо этэ.

Биһиги туруорбут кандидатыбыт Осипов П. Д. аны тылыы ойдоох-санаалаах, сүрдээх чэбдиэй, үрдүк кылаастаах специалист быыстыбынан билэбит. Политикаҕа Союзка олус аныыбынай, туоҕтан да тэлэн турбат депутат быыстыбынан билиэбит-иэстиэбит.

Мин саныабар, Прокопий Дмитриевич Саха Республикатын Президенэтэр сааҥай достойнай кандидат.

Н. ПАРИНОВ,
хотугулуу-илин электрическай сиэтэ кылаабынай инженера, кандидаты ойуур штаб салайааччыта.

ВИЛЭРИН

Республика Президенэтэр кандидат П. Д. ОСИПОВЫ ойуур бөлүк Чурапчы сэлиэнньэтигэр иҥин электрическай ситиҥ хонтуорайдарыгар үлэлиэр. Кини кандидатураты ойоон кэтэлэнэн: баалаахтар 21-538, 21-534 телефоннарга итэ быыт салайааччыты Г. П. Кардашевскайы ыытта биллэриҥ.

Сардаана Скрябина — Гран-при хаһаайката

Соторутааҕыта Дьокуускайдаа А. Е. Кулаковскай аатынан Культура киинигэр «Сэмэх» галереяҕа аҕыйах Культура киинигэр ЮНЕСКО тэриллибитэ 50 сылыгар анаммыт конкурс-быыстапка буолан ааспыта.

Усулуобуйа быыстыытынан конкурскка 18—25 саастаахтар кыттыбыттар. Кинилэр түгүн үлэлэрин кэрдэрдилэр: мастан, муостан уонна хомуостан оҥоһуктарын.

Барыта 10 улуустан 90-са киһи ыытан 200-тэн таҕыс үлэни кэрдэрүгэ туруорбуттар. Биһиги улуустуттан Мугулай орто оскуолатын XI кылаастаах үөрэнээччитэ Скрябина Сардаана сөтүөлүк дьахтар кытыннаах. Кини хатаарчах, туйах уонна саха ньыдыын кэргэл сиэмэнэ (комплексы: бастыа, ийэ-кэлин кэбиэр, бөҕөх, эмиэ) оҥорон ыытар

МАХТАНАБЫТ

«Атас-доҕор ке дьиҥ элэр-сүгэр түгэҥ биллэрэ диэн сахаҕа бэргэн-эс дьоҕоҥо саар. Олуҥ бэйиэ быыт дьиҥнэхтэн биллибит. Одобутуч Чурапчы сэлиэнньэтин олохтоохуо ПОПОВА Вера Петровнаны сүгэрбит мар күннэрбитигэр ийиах-биэ дьоннорбут, Вера бинигэ үөрэхтиҥ, үөлэлэбит дьоҕотторо, чугас ыаллардыт, биэрэ үлэлэбит табаарыстарбыт мунатуйбут айбутун-саҥабытын дьэгдьитиллэр, күүсэ-ньэ буоллуулар. Ол иһин эйэбут ыллас олоҕун тиҥэх сылдьарыгар үлэлэбит М. Н. Можначевскай, М. Ф. Толстоухова салайааччыларгаах улуустааҕы уп управлениетин үлэһиттэригэр. «Сана олох» хаҥыат редакциятын уонна типографиятын коллективтарыгар, ыыса ыалдьытыгар Алексеевтарга, В. И. Филипповка, К. К. Баранновка, оҕобут бүтэйин дьиэтин саҥа туолуорун курдук тутуспут Василий Кривошапкиҥэ, Феликс Матвеевка, Николай Нестерковка, Мария Монастыреваҕа, Мария Ортемьевна, ыыспыт барыа дьүөгэлэриттэр, аймахтарбыттар нечаянньык махтанабыт.

Ийэтэ, аҕата, оҕото, эдьиийэ, убаайдара, сиэстэтэ.

x x x

Күнду оҕобутун, быраатыгын, уҥуохтыгын, Мандаҕааҥы бөҕүөлэктэн олохтоохуон ФИЛЕТОНТОВ Алексей Николаевичы күн скриттэк сүгэрбит мар күннэрбитигэр нүүс-кэмэ, субэ-ама, ойиэбут буолбут, бөҕүнэ нутуччаныттан таҥна үлэстибит хырдьаҕастаайыгар Васильев Василий Дмитриевичка, оҕобут доҕотторугар Яковлев-Жаксын Константиновичка, Абрамов Семен Иннокентьевичка, Горохов Айсал Иванович, Васильев Константин Прокопьевичка, Дьокуускайтан Романовтарга, Васильевтарга, Чурапчыттан Филипповтарга, Гелиевтэргэ, Романовтарга уонна барыа чугас аймахтарбыттыгар, суоппардарга Софронов Николай Николаевичка, Осипов Семен Дмитриевичка, оку тэҥэ Герасимов Прокопкиҥэ, Кузьмин Семен Васильевичка, Итпатьев Михаилга, Яков Дмитрий Михайловичка, Болугур нэйилэгин дьаһахтатын байылыгар Михайлов Николай Григорьевичка, «Мандаҕаайыы» табаарыстыба директорыгар Федотов Николай Афанасьевичка махтанабытын тиэрдэбит.

Кэмэлэспит барыа үтүө саналаах дьоннорбутугар тус бэйэлэриттэн уонна дьиэ кэргэттэриттэн чэгиэн доруобуйалаах, олохторуттан дьоҥу-соргуну, үлэлэриттэн ситиһиилэри баҕарабыт.

Ийэтэ, аҕата, биирэ кэрэбуттара, хүүтэтэрэ, кийиитэрэ, сиэстэрэ.

x x x

Күнду кинэбит, эйэбит, хас эйэбит, республика норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһита, «Бэчуот Знака» орден кавалера, Чурапчы сэлиэнньэтин бочуоттаах гражданина НОГОВИЦЫНА Евдокия Петровна үйэн ыарахан ыарыыттан бөҕүнэ кинэбититтэн туоратыбыт мар күннэрбитигэр күүс-кэмэ буолбут, ой-саана өттүнэн өйөөбүт «Күннэй» колхозтаныай предприятие, улуустааҕы сибэкки уонна почтовай сибэкки коллективтэрэ, Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтата тэриллибит комиссиялар, чугас, Евграфова С. Р., Аржаков Н. А., Егорова Л. Н., социальнай тэрилтэлэр үлэһитигэр, дьүөгэтигэр Макарова Е. М., күүс-өйөөхтэриттэн, табаарыстарбыттыгар, ыаллардыттыгар барыа махтанабыт тиэрдэбит, барыгыттыгар чэгиэн доруобуйаны, үтүө үтүөнү-кэрэни, дьолу-соргуну баҕарабыт.

Кирдиттэрэ, хүүтэтэрэ, сиэстэрэ.

ЫЫТЫҤ ОНГОРОБУТ

Чаҥылыйа тираж хонор, онгостор аҥын автомашиналарын туруорар. Чурапчы сэл. Е.молаев уул. (интернат-оскуола) 42 №-гэр эбэтэр 21-824 тел. биһиэг.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Мандаҕаайы бөҕүөлэктэр бэйэлэриттэн ыраабылаах арбэлиитэлэй дьиэнин Сыалаата—35 мел. солк. 21-722 тел. биһиэг.

Сэттиҥ бутэрэр саҥыгар, болдьообут курдук, уон аҕыс саҥыы туолбут Бүтүүн иркиккэ ыгыллыыллар. Итиэ 1943 сыл бэс ыйыгар этэ. Эдэркэн саллаат улуу эйэтин Олуонэрин өксөйөн, кинэ кэрэ хостуулуҥ сөҕө, кинэ тутта пуулаллыта... Тэриллибит дойдутун кунтура биилибит кинэ, улахана бу аҕа-ыгар хостубута... Дьокуускай, Уус-Кут, Сайаарыскай, Ангара, Иркутскай, Чита, Нихта кэнниттэр хаалбыттара. Онтон салгыы Монголия сиринэн айаныыбыттара. Баян Тумэн, Тэн Эвэн Булак -бу Бэйэтэ саллаат чэпчэкитэ суох үөрэрэк, бэйэ хатыы оскуолатын барбыт куораттара.

1943 сыллааҕы сайын, от ыйык саҥатыгар, сабаламмыт Курскай Тоҕойго буолбут улуу кыргыыны фашистскай Германияны бухатыннаахтык күүдүлүү барыы иннигэр туруорбутэ. Москва, Сталинград ньыларынааҕы кыргыһыыларга хотторбут, Ленинград аҥнытын үүрүллубут фашистскай сэриилэр Курскай уонна Орел туһаайыыларынааҕы уот тоҕойго эрэ-тубут гына саатаахтык хотторбуттара. Бу кыайыы бүтүн иэйи аймах сүгэтин кетохпута, остоову тореебут дойдубут киэҥ таҥаатыттан үүрүү саҕалыммыта.

Саллаат Бэйэтэ Хаһыыкыын сулуустатын иккис сылыгар, остоох байэтин арааран үлэ сыныйыллар, сэрик бутэн эрэрэ. Ыам ыйын 9 күнүгэр сэбиэскэй норуот уонна кинэ союзтаахтарын сөҕүмэр ньыйыыларынан түмүгэммита. Кыайыы ереспүн илии туран сэриилэрбит тэнэҕэ үлэстибиттэрэ.

Сэрик эрдэх киниттэн кэлиэҕэ быыска сүүһүнэн үспүйүөнэрэ, диверсаннары туһуут Никита Нарацоба холобура суох хорсун быыһыыларын ким ыччаҕа?! Хасан уонна Халгин күөллэргэ түөкүчүү саба түспүт дьоппуон самурайдарыттан кэйи аахсар бото болдьох туолбутун хас биирдэк саллаат ойдуур этэ. Дьэ, ол күн үүммүтэ. Арааа сэриини биирэ түмүктэспит союзтаахтарыгар бөрбөт эрдэлэриттэн тоҥсуорун, Сабиэскэй Союз 1945 сыл атырдьах ыйын 8 күнэ үүнэр түүнүгэр 12 чаастан Японияны утарыы сэриини ,биллэрбитэ. Бүтүүр 17-с Забайкальскай уокурук сэриилэриэн 602-с мотострелковай полкатыгар бастакы батальоннаа 1 рота саллаатынан сэриигэ быыччы ыытыыны ылбыта.

«Аҥардас биилэр коллективтыгар үгүөрсүтэ улаҕата кастубут балысхан албах сэриэ хиэнубута, техника фаратын уота куораг кэнэк ньэрин курдуга. Хинтэк халатын туораан иҥэн ХаҺлар тыаһык нетэннэка